

3/2004

Verokilpailun haasteet

Projektiekonomisti Olli Koski

Toukokuu 2004

Lisätiedot:

Vastaava ekonomisti
Ismo Luimula
ismo.luimula@sak.fi
puh. (09) 7721 311
SAK, PL 157
FI-00531 Helsinki

Tilaukset:

SAK/postitus
puh. (09) 7721 344

Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Johdanto	5
2 Työn verotus	6
Työvoiman liikkuvuus.....	6
Kansainvälinen vertailu: Suomessa työn verotus yleisesti korkea.....	7
Työnantajamaksut	9
Progression mittaaminen	9
Progressiivisen verotuksen edut.....	12
Työn verotuksen kehittämistarpeita	13
3 Yritysten ja pääomatulojen verotus	14
Pääomaverokilpailun teoreettista ja empiiristä tutkimusta	14
Pääoma- ja yritysverotuksen kansainvälinen vertailu	15
Yritysten sijoittuminen.....	17
Vaikutus pääomaverotuksen rakenteeseen.....	18
Baltian maat ja Puola.....	18
Yritys- ja pääomaverotuksen kehittämistarpeita	19
4 Välillinen verotus	20
Arvonlisäverotus	20
Valmisteverotus	21
Ympäristö- ja energiaverotus.....	21
5 Hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen turvaaminen	22
Verotuksen koordinointi Euroopan unionissa	22
Omaisuuksien verotusta voidaan kiristää.....	23
Verovähennykset.....	24
Julkisen palvelutuotannon tehostaminen.....	24
6 Lopuksi	26
7 Lähteet	27

Tiivistelmä

Tämä raportti käsittelee verokilpailua ja Suomen verojärjestelmän toimivuutta kansainvälisessä ympäristössä. Käsittelyn pohjalta Suomen verojärjestelmän kehittämiseksi esitetään seuraavia näkökohtia.

1. Kansainvälisen vertailun perusteella työtulojen verotus on Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, melko kireää. Veronkevennykset olisi työllisyysyistä kohdennettava pieni- ja keskituloisille. Työllisyysasteen nostamiseen on pyrittävä myös muilla kuin veropolitiikan keinoilla¹. Muissa Pohjoismaissa hyvään työllisyyskehitykseen on päästy korkean kokonaisveroasteen oloissa.
2. Korkeimpiin marginaaliveroihin on esitetty kevennyksiä kansainväliseen verokilpailuun, nk. avainhenkilöiden sijoittumiseen ja osaamisen lisäämiseen vedoten. Verotus ei kuitenkaan yksin selitä muuttoliikkeitä ja toisaalta kouluttautumisen tuotto yksilölle on Suomessa maailman huipputasoa. Todennäköisimpiä poismuuttajia ovat korkeasti koulutetut nuoret, joiden tärkeimpiä motiiveja lähtöön ovat uran edistäminen ja kokemuksen kartuttaminen. Tämän ryhmän muuttoliikkeisiin on järkevintä vaikuttaa kohdennetuilla toimenpiteillä, eikä kalliilla yleisillä veronalennuksilla. Nuorten työmarkkina-asemaa parantamalla ja kilpailukykyisiä palkkoja tarjoamalla poismuuttoa voidaan vähentää. Jos korkeasti koulutettujen pysyvä maastamuutto kasvaa merkittävästi, on julkisesti rahoitetun korkeakoulutuksen asemaa pohdittava. Ulkomaisten huippuosaaerien houkutteluun voidaan käyttää verohuojennusta, kuten jo nyt tehdään. Huojennusta voidaan kehittää saatujen kokemusten perusteella.
3. Suomen verojärjestelmän progressiivisuutta ei ole syytä entisestään vähentää. Progressiivisella verotuksella on kasvua ja työllisyyttä tukevia vaikutuksia, tulonjako- ja oikeudenmukaisuusnäkökohtien lisäksi.
4. Ehdotettu työnantajien kansaeläkevakuutusmaksun porrastaminen palkkatason mukaan on hallinnollisesti työläs ja kallis ratkaisu. Uudistuksen aiheuttamia hallintokustannuksia joudutaan vertaamaan sen tehokkuuteen matalapalkkaisten työntekijöiden työllistämisessä.
5. Verolinjauksissa on otettava huomioon kansainvälisen talouden ja muuttuvan tuotantoteknologian vaatimukset. Talouskasvu perustuu aiempaa enemmän inhimilliseen osaamiseen. Osaamisen kasvattaminen ja ylläpitäminen edellyttävät hyvää turvaa talouden muutoksissa. Turvattu toimeentulo ja oikeudenmukainen tulonjako edistävät laaja-alaisesti sosiaalisen pääoman kartuttamista, sekä ehkäisevät yhteiskunnallisia konflikteja ja pikavoittojen tavoittelua. Kokonaisveroasteen tuntuva lasku muuttaisi kyllä yhteiskuntaamme epävarmemmaksi ja epätaasa-arvoisemmaksi, mutta talouskasvua se ei edistäisi.
6. Kansainvälisten vertailuiden perusteella Suomen yritysverotus on kilpailukykyistä. Kilpailukykyimme paranee entisestään vuonna 2005, jos yhteisövero alennetaan hallituksen esityksen mukaisesti 26 prosenttiin. Tällöin pääomatulojen ja yhteisöjen verokannat myös eriyttäisiin, ja pääomatulojen verokannaksi tulisi

---

¹ Kts. SAK:n Puheenvuoro 7/2003, Näkemyksiä keskusteluun työllisyysasteen nostamisesta.

28 prosenttia. Ratkaisua voidaan perustella verokilpailun näkökulmasta sillä, että yritysverotus on kilpailulle alttiimpaa. Verotus ei näytä olevan tärkeimpiä tekijöitä, kun yritykset valitsevat sijaintipaikkaansa. Sen merkitys tosin korostuu, kun sijoituspäätös tehdään kahden muuten tasaveroisen maan välillä. Suomen verojärjestelmää ei siis ole tarkoituksenmukaista suoraan verrata Itä-Euroopan maihin, jotka ovat aivan erilaisella kehitystasolla, vaan vertailuja on järkevää suorittaa esimerkiksi Pohjoismaiden välillä.

7. Pääomaverotusta on tarkasteltava kokonaisuutena, jossa pienemmillä yksittäistekijöilläkin saattaa olla merkitystä esimerkiksi yritysten pääkonttorien sijoittumisen kannalta. Suomessa olisi pyrittävä siihen, ettei verojärjestelmässä jokin fisikaalisesti merkityksetön tekijä liiallisesti heikennä asemaamme yritysten sijaintipaikkana, ja siten aiheuta epäsuorasti tuntuvia verotulojen menetyksiä.
8. Suomen on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa aktiivisesti edistettävä minimiverokantojen asettamista EU:ssa yritys- ja pääomatuloille. Pelkkä veropohjien yhtenäistäminen ei riitä, vaan myös veroasteita on koordinoitava. Verotietojen vaihtojärjestelmää on EU:ssa kehitettävä edelleen, jotta asuinvaltioperiaatetta voidaan aukottomasti soveltaa pääomatulojen verotuksessa.
9. Omaisuusverojen merkitys on Suomessa merkittävästi vähäisempi kuin EU- ja OECD-maissa keskimäärin. Suomessa on näin ollen paljon liikkumatilaa siirtää verotuksen painopistettä omaisuuteen. OECD:n määritelmän mukaan omaisuusveroja ovat muun muassa kiinteistö-, perintö-, lahja- ja varallisuusverot.
10. Varallisuusvero on Suomessa säilytettävä. Se edistää pääomien tehokasta käyttöä ja tukee näin talouskasvua. Varallisuustietojen ilmoittamisvelvollisuudella on myös merkitystä verovalvonnalle. Varallisuusveron veropohjan on oltava laaja, jotta keinottelua voidaan ehkäistä. SAK:n verolinjausten mukaan nykyisin verovapaat säästötuotteet on tuotava veron piiriin.
11. Kiinteistöveron merkitys on Suomessa poikkeuksellisen vähäinen. Koska sen veropohja on liikkumaton, on verokilpailun oloissa luontevaa, että sen merkitys nousee lähemmäs muiden läntisten teollisuusmaiden tasoa. Kiinteistövero olisi ulotettava koskemaan myös maa- ja metsätalousmaata.
12. Ympäristö- ja energiaverotus on laaja kokonaisuus, jonka alalla kohtaavat useat erilaiset tavoitteet. Ympäristönsuojelu ja verotulojen kerääminen ovat päällisin puolin samansuuntaisia tavoitteita, mutta niihinkin on järkevää pyrkiä mahdollisimman tehokkaasti. EU:ssa toteutettava päästökauppa vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten verotusta olisi kehitettävä. Suomen on edettävä muun Euroopan tahdissa. Yleisellä tasolla verotuksen painopisteen siirtäminen työn verotuksesta ympäristöverotukseen on perusteltua.
13. Kulutuksen verottaminen ei ole niin altista verokilpailulle kuin työn ja pääoman. Arvonlisäveron korottamista hillitsee kuitenkin se seikka, että alv-kannat ovat Suomessa jo nyt korkeita. Alennetuilla alv-kannoilla on myös kannatettavia työllisyys- ja muita tavoitteita, joten niistä luopumista on harkittava tarkoin. SAK ajaa työvoimavaltaisten alojen edullista arvonlisävero-kohtelua.

1 Johdanto

Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksia ovat taloudellinen tehokkuus, oikeudenmukaisuus, selkeys ja yksinkertaisuus sekä kansainvälinen yhteensopivuus. Tehokkuudella tarkoitetaan sitä, että verotuksen aiheuttamat hyvinvointitappiot on pyrittävä minimoimaan. Oikeudenmukaisessa verojärjestelmässä paremmassa taloudellisessa asemassa olevat kantavat suhteellisesti suuremman vastuun julkisen talouden rahoituksesta kuin heikommassa asemassa olevat. Selkeä ja yksinkertainen järjestelmä ei ole hallinnollisesti liian raskas, ja se on kansalaisten näkökulmasta hyväksyttävämpi. Kansainvälisellä yhteensopivuudella voidaan tarkoittaa juridista yhteensopivuutta ylikansallisen lainsäädännön suhteen, tai sopeutuvuutta kansainväliseen markkinapaineeseen - verokilpailuun.

Verokilpailua esiintyy, kun maat pyrkivät verojaan alentamalla houkuttelemaan liikkuvia tuotannontekijöitä alueelleen. Talouden globalisaation nähdään usein voimistavan verokilpailua kun pääoma, työvoima, tavarat ja osa palveluista siirtyvät yhä helpommin ja nopeammin maasta toiseen. Kilpailun seurauksena verorasitus pyrkii siirtymään liikkumattomille verokohteille, ja tulojen uudelleenjako vaikeutuu. Varsinkin Euroopassa on kasvanut huoli hyvinvointiyhteiskuntien rahoituspohjan kestävytydestä.

Kansainvälinen verokilpailu luo kansallisiin verojärjestelmiin muutospaineita, mutta verokilpailun merkitystä ei pidä liioitella. Monissa liittovaltioissa, kuten USA:ssa ja Sveitsissä, osavaltioilla on suuri vapaus päättää verotuksestaan, siis niiden välillä vallitsee verokilpailu. Tämä ei ole johtanut verojärjestelmien täyteen yhdenmukaistumiseen, vaan tuotannontekijöiden suuresta liikkuvuudesta huolimatta osavaltioiden järjestelmät poikkeavat suuresti toisistaan.

Verokilpailun hyvinvointivaikutukset ovat epäselviä. Kirjallisuudessa on käsitelty hyvinvointia nostavaa ja laskevaa verokilpailua. Verokilpailu saattaa parantaa julkista palvelutuotantoa, vähentää korruptiota ja nostaa julkisten palveluiden laatua. Ei ole todisteita siitä, etteikö Suomen julkinen sektori olisi ”kilpailukykyinen”. Pienemmän julkisen sektorin ja suurempien tuloerojen kannattajien parissa yksisilmäisesti ymmärretty verokilpailu on saanut vahvan aseman retoriikan välineenä. Keskustelu kaipaa laajempia näkemyksiä. Vähintäänkin olisi huomioitava, että myös veroilla kustannetut palvelut vaikuttavat tuotannontekijöiden sijoittumiseen.

Verojärjestelmä ja työmarkkinainstituutiot kytkeytyvät toisiinsa. Empiirisessä tutkimuksessa on havaittu, että sopimusyhteiskunnissa verotuksen taso on systemaattisesti korkeampi (Kiander, Kilponen ja Vilmunen 2000). Tällä ei kuitenkaan ole juuri vaikutusta pitkän ajan kasvuun – vastoin yksinkertaisten usklassisten kasvumallien ennusteita. Verotuksen tehokkuustappiot häviävät yhteiskunnissa, joissa palkkaneevottelut käydään keskitetysti. Keskitetyissä neuvotteluissa voidaan ottaa huomioon verojen ja julkisten palveluiden yhteys, jolloin palkkaratkaisut sovitetaan kokonaisuutena. Työttömyys ja työn verotus korreloivat vahvasti yhteiskunnissa, joissa palkoista sovitaan hajautetusti.

2 Työn verotus

Verokilpailun vaikutukset työn verotukseen johtuvat joko työvoiman liikkuvuudesta, tai työn verokiilan vaikutuksesta yritysten sijoittumiseen.

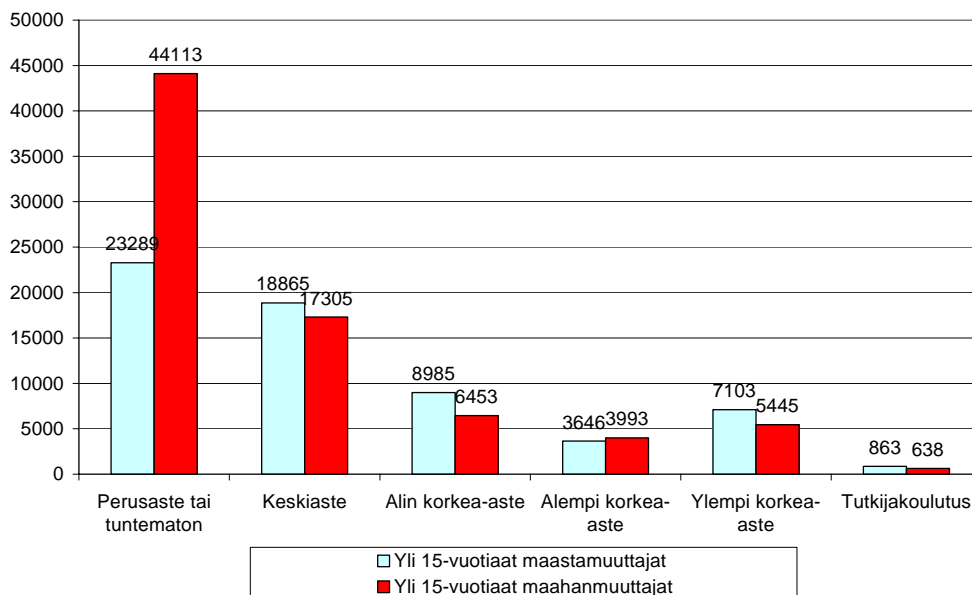
Työvoiman liikkuvuus

Tulotason vaikutusta muuttoalttiuteen voidaan kuvata U-käyrällä. Kaikkein köyhimmät ja rikkaimmat ovat halukkaimpia muuttamaan, kun taas keskituloisten muuttoalttius on pienempi. Pienituloisimmat eivät yleensä osallistu työmarkkinoille, joten voidaan sanoa, että muuttoalttius kasvaa tulojen mukana. (Talousneuvosto 2002)

Muuttoliikkeiden kohdentumisessa verotus ei yksin ole ratkaiseva tekijä, vaan palveluiden ja verojen muodostama kokonaisuus sekä muut tekijät, esimerkiksi kieli ja kulttuuri, vaikuttavat selvästi enemmän. DeVoretz ja Ituralde (2000) kysyvät tutkimuksessaan, miksi niin harvat korkeasti koulutetut kanadalaiset muuttavat Yhdysvaltoihin, vaikka verotus on siellä merkittävästi keveämpää. Heidän mukaansa kanadalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamat edut, jotka kasvavat iän ja perheeseen mukana, ovat suurin syy muuttohalukkuuden vähäisyyteen.

Suomen nettomuutto on ollut viimeisten kahdenkymmenen vuoden ajan positiivinen, tänne on muuttanut enemmän väkeä kuin lähtenyt. Huolestuttava piirre on, että tulleiden koulutustaso on ollut matalampi kuin lähteneiden (kuvio 1). Korkeasti koulutettujen nettomääräinen aivovienti on 1994-2000 ollut noin 1500 henkeä (Talousneuvosto 2002, liite 2). Suomeen on pyritty houkuttelemaan ulkomaisia nk. avainhenkilöitä huojennetulla verokohtelulla. Yli 5800 euroa kuukaudessa ansaitsevat ulkomaiset työntekijät ovat 35 prosentin tuloveron piirissä. Tätä etua on käyttänyt vuosittain vain 150-200 henkilöä. Pieni lukumäärä asettaa kyseenalaiseksi väitteet, joiden mukaan verotuksella olisi ratkaiseva vaikutus avainhenkilöiden sijoittumisessa.

Kuvio 1. Maahan- ja maastamuuttaneiden koulutustausta vuosina 1994-2000. (Lähde: Tilastokeskus.)

Poismuuttohalukkuus on suurinta korkeasti koulutettujen nuorten joukossa. Luonnollisesti kokemuksen hankkiminen ulkomailta on kannatettavaa, jos vain tätä kokemusta tullaan myöhemmin hyödyntämään takaisin Suomeen. Tilastokeskuksen tietojen mukaan kymmenen vuoden sisällä poismuuttaneista palaa takaisin noin 60 prosenttia. Kalliita yleisiä veronalennuksia järkevämmiin nuorten jäämistä Suomen työmarkkinoille voitaisiin edistää parantamalla heidän työmarkkina-asemaansa. Kilpailukykyisten palkkojen ja riittävän mielenkiintoisten työtehtävien tarjoaminen vähentäisivät nuorten pysyvää poismuuttoa Suomesta.

Kansainvälinen vertailu paljastaa, että Suomessa koulutus on sekä yksilölle että yhteiskunnalle erittäin kannattavaa (Asplund 2001). Kannattavuus näkyy sekä suhteellisenä palkkakehityksenä että alentuneena työttömyysriskinä. Tämä ei tue väitteitä siitä, että Suomessa koulutettua työvoimaa ei palkita riittävästi. Väestön koulutautumisinto onkin ollut korkea. Vaikka koulutuksen tuotto on täällä täysin kilpailukykyinen, se ei poista mahdollisuutta opportunistiin, jossa hankitaan ensin maksuton koulutus ja sitten muutetaan kevyemmän verotuksen maahan, jossa koulutus on maksullista.

Jos koulutettu väestö muuttaa pysyvästi pois, riskinä on, että koulutuskustannukset kohdentuvat kouluttamattomalle väestölle, ja julkisen vallan tulonjakovaikutuksesta tulee regressiivinen, eli rikkaita suosiva. Ongelman ratkaisuja voisivat olla koulutusvakuutusmaksu (Poutvaara 2003) tai lainapohjainen, veroeduilla kompensoitu, opintotuki (nk. Sailaksen malli). Luomalla vahvempi side vero- ja koulutusjärjestelmien välille turvattaisiin julkisesti rahoitetun koulutuksen tulevaisuus.

Kansainvälinen vertailu: Suomessa työn verotus yleisesti korkea

Työn verotusta voidaan arvioida laskemalla OECD:n tilastoista keskimääräisiä veroasteita, tai käyttämällä APW-menetelmää², jossa lasketaan voimassaolevien veropereusteiden pohjalta teollisuuden keskiansioiselle työntekijälle tuloverot ja palkkasidonaiset sosiaalivakuutusmaksut.

Tilastopohjaiset keskimääräiset veroasteet lasketaan jakamalla tietyllä perusteella kerättyjen verojen kertymä vastaavalla veropohjalla. Näin voidaan laskea työn, pääoman ja kulutuksen keskimääräiset veroasteet³. Työn keskimääräinen veroaste lasketaan työtuloista maksettujen verojen sekä työntekijän ja työnantajan sosiaalivakuutusmaksujen osuutena työvoimakustannuksista.

On tärkeää muistaa, että työn keskimääräinen veroaste yliarvioituu Suomen osalta OECD:n tilastoihin perustuvissa laskelmissa, koska sosiaaliturvaetuksista maksetaan veroa, mutta nämä eivät sisälly laskelmien veropohjaan. Suhdannevaihteluissa keskimääräiset veroasteet vaihtelevat suuresti, vaikka verojärjestelmässä ei tapahtuisikaan muutosta.

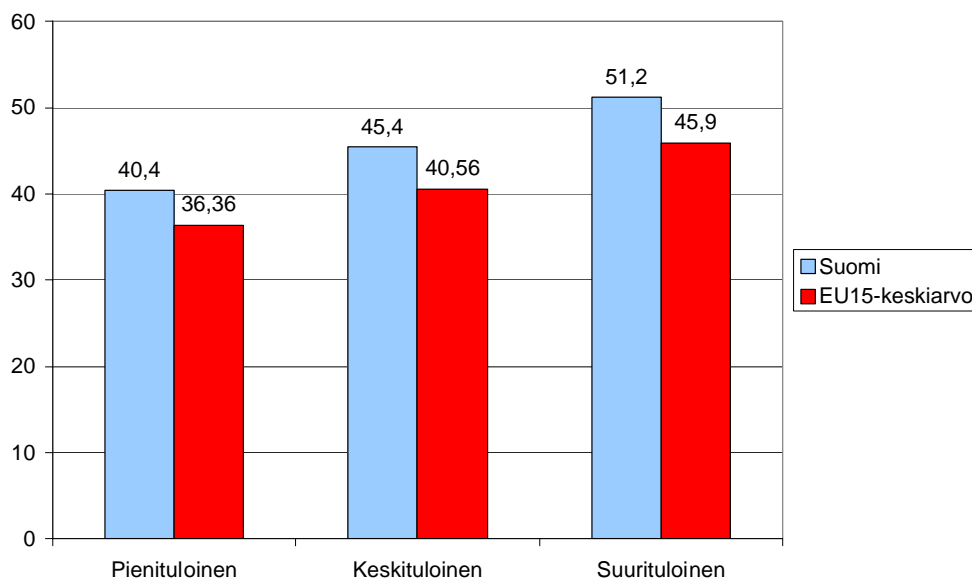
² APW, *average production worker*.

³ Tilastopohjaisista keskimääräisistä veroasteista käytetään myös nimityksiä ”keskimääräinen efektiivinen veroaste” ja ”implisiittinen veroaste”. Tässä raportissa ”keskimääräinen veroaste” viittaa tilastopohjaiseen laskentaan, ja ”efektiivinen veroaste” eteenpäin katsoviin laskennallisiin malleihin.

Hietala ja Lyytikäinen (2003) ovat laskeneet eri menetelmillä Suomen keskimääräisiä veroasteita. Yleinen kehitys näyttää siltä, että Suomessa työn verotus on kiristynyt 1990-luvun puoliväliin asti, ja laskenut hieman sen jälkeen. Työn verorasituksen muutokset ovat samansuuntaista riippumatta laskentamenetelmästä. Laskelmien mukaan Suomi verottaa työtä ankarasti, laskettu veroaste (44,9% v.1999) on OECD-maiden toiseksi korkein. Ruotsissa työn verotus on Suomea korkeampaa (55,3%), ja keskimäärin EU:ssa noin kymmenen prosenttiyksikköä kevyempää. Laskelmien epätarkkuuksien johdosta keskimääräisiä veroasteita voi käyttää yleisten kehityssuuntien hahmottamiseen, mutta ne soveltuvat esimerkiksi APW-menetelmää huonommin kansainvälisiin vertailuihin.

APW-menetelmässä lasketaan voimassaolevien veroperusteiden pohjalta teollisuuden keskiansioiselle työntekijälle, ja sen avulla muodostetuille perheille, tuloverot ja palkkasidonnaiset sosiaalivakuutusmaksut. Näin laskettuja keskimääräisiä työtulon veroasteita vertailtaessa nähdään, että Suomessa verotus on kaikilla tulotasolla EU-keskiarvoa kovempaa. Kuviossa 2 tarkastellaan yksinäistä palkansaaajaa kolmella eri tulotasolla. Pienituloisen ansaitsee 67% teollisuustyöntekijän keskiansiosta, ja suurituloisen 167% tästä.

Kuvio 2. Keskimääräinen työtuloveroaste (ml. työntekijän ja työnantajan sosiaaliturvamaksut sekä tulonsiirrot) vuonna 2002, prosenttia bruttopalkasta. (Lähde: OECD 2003a)

Kansainvälisiä verovertailuja vaikeuttavat valtavat erot eri maiden vero- ja sosiaaliturvajärjestelmissä. Tulonsiirroista maksetut verot nostavat veroasteita (kuten Suomessa), kun taas samansuuruiset tuet verovähennysten muodossa laskevat niitä. Myös eläkejärjestelmien rahoitus on erilainen eri maissa. Joissakin maissa yksityinen eläkevakuuttaminen on yleistä, ja toisissa järjestelmä perustuu verorahoitukseen. Veroluonteisten eläkemaksujen suuruuteen vaikuttavat myös erot eläkkeiden rahastointitesteissa. Nämä seikat nostavat Suomen veroastetta.

Työnantajamaksut

Työn perusteella koottavia veroja ovat palkansaajilta perittävien tuloverojen lisäksi työnantajilta perittävät veroluonteiset maksut, joilla rahoitetaan sosiaaliturvaa. Näitä veroluonteisia maksuja ovat työeläkemaksu, työttömyysvakuutusmaksu, sairausvakuutusmaksu ja kansaneläkevakuutusmaksu.

SAK:ssa on eri yhteyksissä pohdittu työnantajamaksujen työllisyysvaikutuksia. Tavoitteena on pitkällä aikavälillä pidettävä, että vähimmäisturva rahoitettaisiin yleisistä verovaroista. Sen sijaan ansioturva on edelleen perusteltua rahoittaa palkkaperusteisin maksuin.

Työnantajamaksujen porrastaminen esimerkiksi yrityskoon tai pääomavaltaisuuden mukaan voi aiheuttaa keinottelua. Esimerkiksi työttömyysvakuutusmaksun yrityksen palkkasumman mukainen porrastus on houkutelut jopa keinotekoisii yritysten pilkkomisiin. SAK:n tavoitteissa vaalikaudelle 2003 - 2007 onkin todettu, että sosiaalivakuutuksen rahoituksen perusteettomia ja maksujen kiertämiseen houkuttelevia portaita ja rajoja tulee välttää.

Matalapalkkaisen työn kysynnän kasvattamiseksi on ehdotettu työnantajien kansaneläkevakuutusmaksun porrastamista. Ajatuksena on, että koska jo nyt toimeentulorajalla olevista palkoista ei voida tinkiä, työnantajan kansaneläkevakuutusmaksuissa voitaisiin harkita toimenpiteitä.

Työnantajien kansaneläkevakuutusmaksun porrastaminen palkan mukaan olisi Suomessa mittava tietohallinnollinen hanke, joka pitäisi kytkeä laajempaan verotietojärjestelmien uudistamiseen. Maissa, joissa vastaava järjestelmä on käytössä,⁴ on hyvin erilainen verojärjestelmä kuin Suomessa. Näistä maista saadut kokemukset maksujen porrastamisesta ovat vaihtelevia. Suomessa on varauduttava siihen, että uudistus maksaisi ja että sen vaikutukset työllisyyteen voivat jäädä vähäiseksi eivätkä ainaakaan olisi välittömiä. Väärinkäytösten välttämiseksi järjestelmää on valvottava riittävästi, minkä vuoksi verohallinnon resursseja olisi lisättävä. Porrastuksen olisi oltava riittävän loiva, jottei se muodostaisi ansiokehitykselle loukkuja. Ennen sen toteuttamista olisikin tehtävä aito kustannus-hyöty-analyysi.

Progression mittaaminen

Yhtä "oikeaa" progression mittaustapaa ei ole olemassa. Eri vertailuja katsottaessa on aina kysyttävä: mitä mitataan, miten ja miksi. Muun muassa Veronmaksajien tekemissä kansainvälisissä vertailuissa ylimpien ansiotulojen marginaaliveroasteet ovat Suomessa kohtuullisen korkeat, mutta näkökulma on osin puutteellinen. Järjestelmien vertailussa mielekkäämpiä ovat kaikki tulolajit, verot ja sosiaaliturvamaksut kattavat vertailut. Niistä käy ilmi koko verojärjestelmän progressiivisuus.

Tärkeä kysymys on, käytetäänkö globaalista vai lokaalista mittaa (Myrsky 1997). Globaalisilla, tulonjakoa kokonaisuutena kuvaavilla, mitoilla (esim. Kakwanin indeksi) Suomen verojärjestelmä on vähäisesti progressiivinen ja tulonjakovaikutus on viime vuosina pienentynyt (Mustonen ja Pirttilä 2003, Suoniemi 2002). Kehityksen syynä

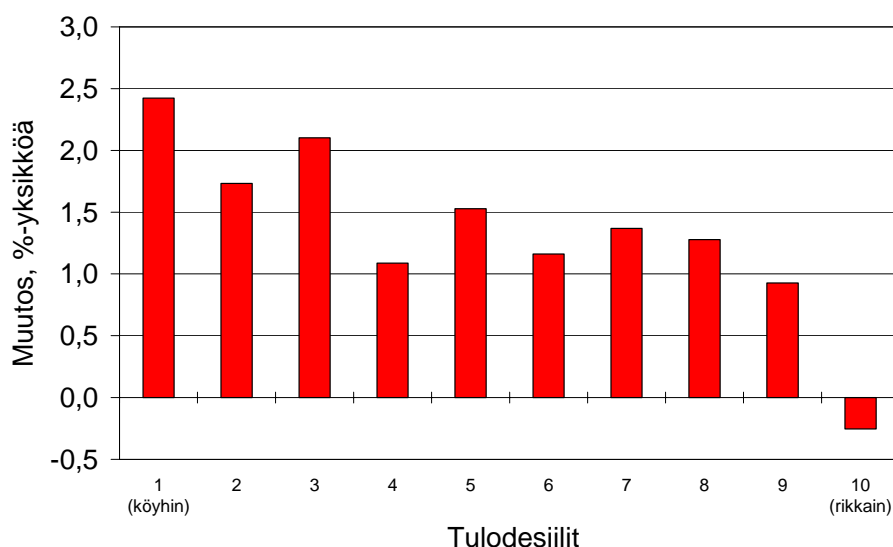
---

⁴ Työnantajamaksuja on porrastettu Ranskassa, Alankomaissa ja Belgiassa. Alankomaissa järjestelmästä ollaan luopumassa.

ovat järjestelmän asteikkomuutokset ja tasaverolla verotettujen pääomatulojen osuuden kasvu tuloista. Luultavasti tulojakauman yläpäässä tuloja on muutettu kevyemmin verotetuiksi pääomatuloiksi.

Ilpo Suoniemi (2002) on tarkastellut verotuksen muutoksia tulodesiileittäin. Tulodesiilit ovat bruttotulojen perusteella muodostettuja väestökymmenyksiä, joista alimpaan kymmenykseen kuuluvat köyhimät 10 prosenttia väestöstä, ja ylimpään rikkaimmat 10 prosenttia väestöstä. Veroasteen muutos 1990-99 tulodesiileittäin on esitetty kuviossa 3. Siitä nähdään, että 90-luvulla verotus on keventynyt vain rikkaimmassa kymmenyksessä, kun muissa se kiristyi. Tosin 90-luvun puolivälin jälkeen suunta on ollut useimmissa desiileissä alaspäin.

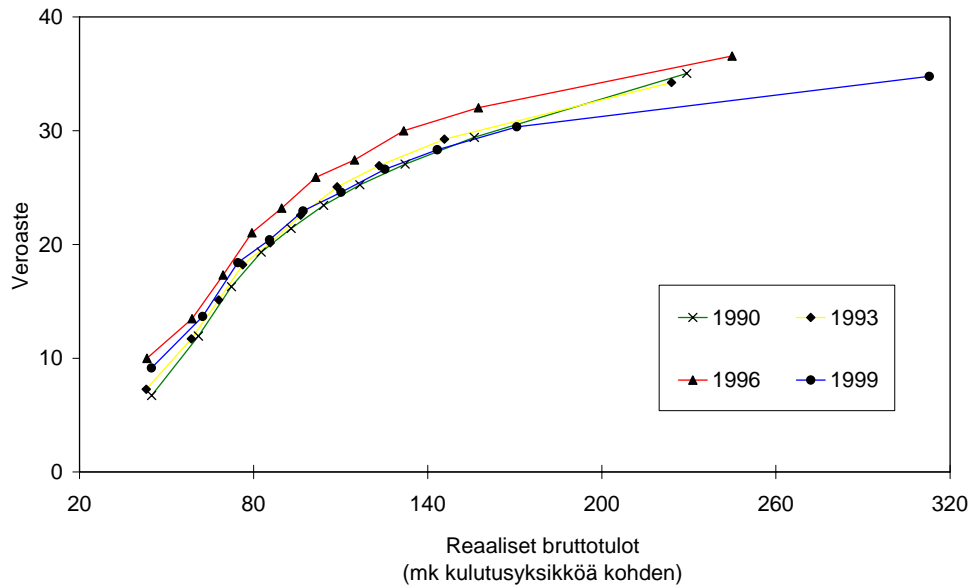
Kuvio 3. Veroasteen muutos tulodesiileittäin 1990-99.
(Lähde: Tulonjakotilasto, Ilpo Suoniemen laskelmat.)

Kehityksen dramaattisuus lisääntyy kuviossa 4, jossa näkyy kuinka suurituloisimman kymmenyksen tulot ovat kasvaneet huomattavasti muita desiileitä enemmän. Kuviossa 4 bruttotulot on ilmoitettu markkoina kulutusyksikköä kohden. Tarkastelu on suoritettu kotitalouksittain, jolloin kulutusyksiköjä käyttämällä voidaan vertailla erilaisten kotitalouksien kulutusmahdollisuuksia⁵.

⁵ Kulutusyksiköistä tarkemmin, kts. Suoniemi (2002).

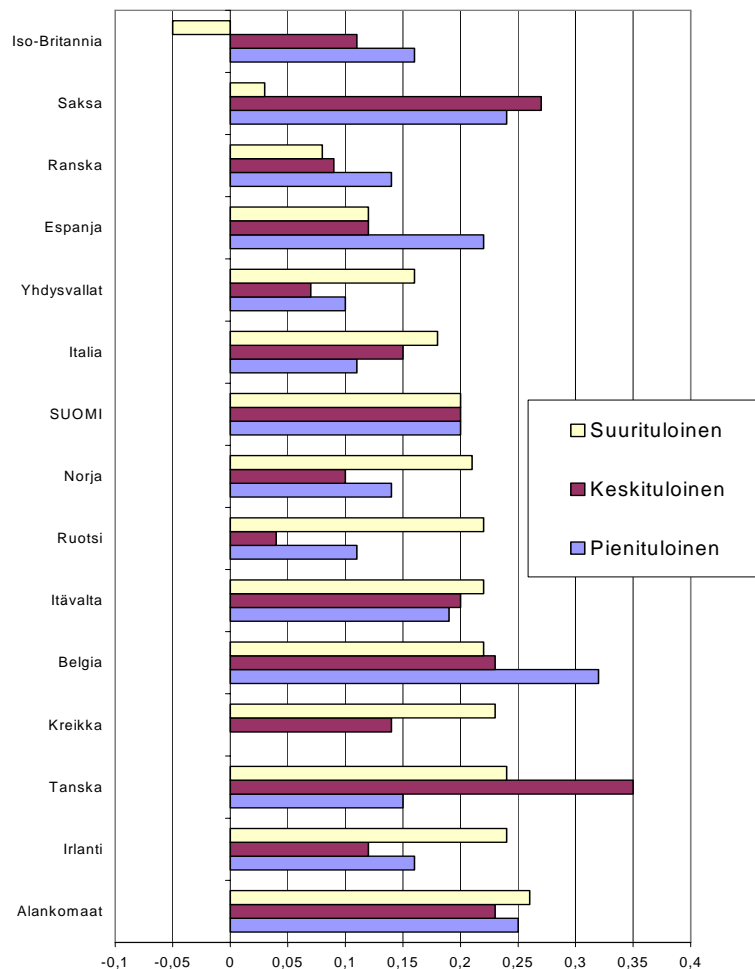
Kuvio 4. Veroaste eri bruttotulodesiileissä.
(Lähde: Tulonjakotilasto ja Ilpo Suoniemen laskelmat.)

Verotuksen tuloja tasaava vaikutus on pienentynyt Suomessa 70-luvun alun tasolle. Atkinson (1999) on löytänyt OECD-maiden joukosta vastaavan poikkeustapauksen ainoastaan Iso-Britannian kehityksestä 1984-1990. Tuolloin tuloerojen kasvattaminen oli Thatcherin hallituksen tietoinen linja.

Verotuksen progressiota voidaan tarkastella myös laskemalla palkansaajan nettoansiotulojen jousto. Se kuvaa bruttoansiotulojen suhteellisen muutoksen vaikutusta nettoansiotulojen suhteelliseen muutokseen. Jousto esitetään ykkösestä vähennettynä eli verojen viemänä osuutena. Mitä lähempänä ykköstä saatu luku on, sitä progressiivisempi verojärjestelmä on. Kuviossa 5 on esitetty yksinäisen palkansaajan nettoansiotulojen jousto kolmella tulotasolla, jossa keskituloinen ansaitsee teollisuuden työntekijän keskimääräisen palkan, pienituloinen 67% ja suurituloinen 167% tästä.

Kuvio 5. Yksinäisen palkansaajan nettoansiotulojen jousto bruttotulojen muutokseen eri tulotasoilla vuonna 2002. (Lähde: OECD 2003a.)

Iso-Britanniassa tuloverotus muuttuu regressiiviseksi suurituloisella, koska eläkemaksuton vuoksi eläkemaksut eivät nouse enää tietyn tulotason jälkeen. Sama ilmiö selittää myös Saksan loivaa progressiota. Suomen progressio on ylempää keskitasoa, ei kuitenkaan huippukireää.

Progressiivisen verotuksen edut

Progressiivinen verojärjestelmä ei ainoastaan jaa tuloa uudelleen. Se toimii myös kansantalouden automaattisena vakauttajana ja sosiaalivakuutusjärjestelmänä. Progressiivinen verotus vaimentaa tulojen ja kulutuksen vaihteluja, ja vakauttaa näin taloutta. Progression haitalliset kannustinvaikutukset vaimenevat, kun huomioidaan talouden epävarmuus ja epätäydellinen informaatio. Tällöin verotuksen sosiaalivakuutusluonne korostuu. (Tuomala 2003)

Tulojen uudelleenjako ei ole vain rahan siirtämistä taskusta toiseen taloutta rapauttavasti, vaan sillä on dynaamisia vaikutuksia pitkän ajan kasvuun (yhteenveto Aghion, Caroli ja García-Peñalosa 1999). Uudelleenjaolla on monia teoreettisesti ja empiirisesti todennettuja positiivisia vaikutuksia kasvuun, jotka liittyvät luottomarkkinoiden epätäydellisyyteen, moraalikatoon ja makrotaloudelliseen vakauteen. Nämä tekijät ovat osasyynä siihen, että korkea kokonaisveroaste ei ainakaan hidasta talouskasvua (Kiander ym. 2000).

Progressiivinen verojärjestelmä voi olla hyödyllinen myös työllisyyden kannalta. On empiiristä näyttöä useista maista, että korkeampi progressio johtaa matalampiin palkankorotusvaateisiin ja siten edesauttaa työn kysyntää ja korkeampaa työllisyyttä. Näin ollen veroprogressiota puoltavat oikeudenmukaisuuden lisäksi puhtaat tehokkuusnäkökohdat. (Koskela 2002)

Työn verotuksen kehittämistarpeita

Kuten muutkin pohjoismaiset hyvinvointiyhteiskunnat, myös Suomi on korkean työtuloerotuksen maa. Verokilpailun on nähty lisäävän painetta etenkin korkeimpien raja-veroasteiden alentamiseen. Toisaalta yleisen näkemyksen mukaan työllisyyden edistäminen puoltaa työn verotuksen alentamista.

Luonnollisten henkilöiden tuloista kerättävillä veroilla on merkittävä asema julkisen sektorin rahoituksessa. Kun huomioidaan, että lähivuosina julkisiin menoihin kohdistuu nousupaineita johtuen väestön ikääntymisestä, on veronkevennysvara arvioitava tarkasti. Mikäli työn verotusta alennetaan, on alennusten kohdistuttava pieni- ja keskituloisille palkansaajille.

Suomessa on käyty keskustelua työnantajien kansaneläkevakuutusmaksun porrastamisesta palkkatason mukaan matalapalkkaisten työn kysynnän kasvattamiseksi. Työnantajan kansaneläkevakuutusmaksun muuttaminen progressiiviseksi palkkatason mukaan on kuitenkin hallinnollisesti työläs ja kallis ratkaisu. Uudistuksen aiheuttamia hallintokustannuksia joudutaan vertaamaan sen tehokkuuteen matalapalkkaisten työntekijöiden työllistämisessä.

Tulonjaon näkökulmasta mitään rikkaiden veroalea ei tarvita, koska tuloerot ovat muutenkin kasvaneet. Kouluttautumisen tuotto yksilölle on Suomessa maailman huipputasoa (Hämäläinen ja Uusitalo 2003). Kokonaisuutena tarkastellen Suomen verojärjestelmä ei ole mitenkään poikkeuksellisen progressiivinen. Verotuksen tuloja tasoittava vaikutus on vielä pienentynyt huomattavasti 90-luvun alkuun verrattuna.

Todennäköisimpiä poismuuttajia ovat korkeasti koulutetut nuoret, joiden tärkeimpiä motiiveja lähtöön ovat uran edistäminen ja kokemuksen kartuttaminen. Tällainen tietojen ja kokemuksen hakeminen ulkomailta on yhteiskunnan kannalta suositeltavaa, ja sitä kannattaa edistää. Korkeasti koulutettujen nuorten pysyvään maastamuuttoon on järkevintä vaikuttaa kohdennetuilla toimenpiteillä, eikä kalliilla yleisillä veronalennuksilla. Pysyvää poismuuttoa voidaan vähentää maksamalla kilpailukykyisiä palkkoja, ja parantamalla nuorten työmarkkina-asemaa. Jos korkeasti koulutettujen pysyvä maastamuutto kasvaa merkittävästi, on julkisesti rahoitetun korkeakoulutuksen asemaa pohdittava. Ulkomaisten huippuosaajien houkutteluun voidaan käyttää verohuojennusta, kuten jo nyt tehdään. Huojennusta voidaan kehittää saatujen kokemusten perusteella.

Progressiivinen verojärjestelmä ei ainoastaan jaa tuloa uudelleen. Se toimii myös kansantalouden automaattisena vakauttajana ja sosiaalivakuutusjärjestelmänä. Progressiivinen verotus vaimentaa tulojen ja kulutuksen vaihteluja, ja vakauttaa näin taloutta. Progression haitalliset kannustinvaikutukset vaimenevat, kun huomioidaan talouden epävarmuus ja epätäydellinen informaatio. Progressiivisella verotuksella on monia kasvua ja työllisyyttä tukevia vaikutuksia.

3 Yritysten ja pääomatulojen verotus

Pääomaverokilpailun teoreettista ja empiiristä tutkimusta

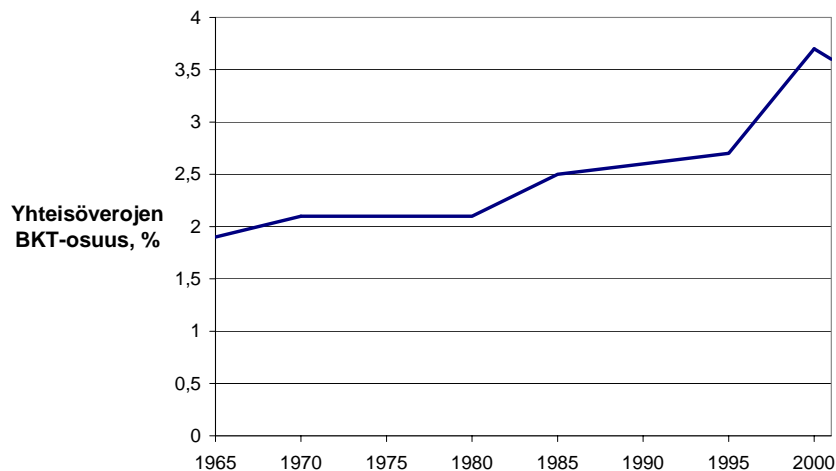
Itsenäistä veropolitiikkaa harjoittavalla maalla on pääomien liikkuvuuden vallitessa kannustin keventää lähdevaltioperusteista verotusta, ja näin pyrkiä houkuttelemaan alueelleen lisää pääomaa. Kun kaikki maat pyrkivät tällä tavoin houkuttelemaan pääomaa, muodostuvat liikkuvien veropohjien veroasteet kilpailullisessa tasapainossa liian mataliksi taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta. Tasapainossa julkisia palveluita tuotetaan myös liian vähän. Tämän verokilpailun perusasetelman esittivät formaalissa muodossa ensimmäisinä Zodrow ja Mieszkowski (1986). Mikäli maat voisivat uskottavasti yhteisesti nostaa pääomaverojaan, paranisi kaikkien hyvinvointi. Verokilpailun lopputulosta on joskus kuvattu ”kilpajuoksuna pohjalle”, jossa pääomaa ei veroteta lainkaan, mutta tätä teoreettinen tutkimus ei yleisesti väitä.

Esimerkiksi nk. Arvelan työryhmän (Valtiovarainministeriö 2002a) näkemys yksisuuntaisesta ja ankarasta verokilpailusta on ehkä liian pelkistetty. Teorian perustulos on, että veroasteet laskevat, mutta eivät nollaverokantoihin, eivätkä välttämättä dramaattisesti. Malleissa yleensä oletetaan, että pääomaa verotetaan lähdevaltioperiaatteen mukaisesti, eli verot kannetaan investoinnin sijaintimaassa. Tällaisia veroja ovat mm. tytäryhtiön voitosta maksettava yhteisövero sekä koron ja osingon lähdevero. Asuinvaltioperiaatteen mukainen verotus, jossa asukkaiden kaikkia pääomatuloja verotetaan riippumatta siitä, mistä ne ovat peräisin, ei ole näin herkkää verokilpailulle. Asuinvaltioperiaate on vallitseva käytäntö luonnollisten henkilöiden pääomatulojen verotuksessa, mutta sen kattava soveltaminen vaatii tietojenvaihtoa maiden veroviranomaisten välillä, mikä vaikeuttaa sen käyttöä. Toinen verokantojen konvergoitumista vastaan puhuva seikka on, että kun malleissa otetaan huomioon maiden koeroerot, verokannoilla onkin taipumus eriytyä. Suurissa maissa pääomaverotus voi olla korkeampaa, koska siellä kilpailun kustannukset ovat pieniä maita suuremmat ja ne eivät siten lähde mukaan verokilpailuun.

Verokilpailun empiirinen tutkimus sisältää lukuisia haasteita. Kuinka mitata pääomien liikkuvuutta, verotusta ja minkä muuttujien suhteen tuloksia kontrolloidaan? Empiiristä tuloksista voi yhteenvedona todeta, että veroasteilla näyttäisi olevan jonkinlaista vaikutusta investointien kohdentumiseen kehittyneiden maiden välillä. EU-maissa nimelliset yhteisöverokannat ovat laskeneet 1980-luvun alusta noin 15 prosenttiyksikköä, mutta toisaalta yritysverojen tuotto on säilynyt ennallaan, tai jopa kasvanut (Kuvio 6). Tämä on seurausta veropohjien laajentamisesta ja tuotannollisen toiminnan kasvusta 90-luvun loppupuolella. Kokemusten perusteella pääomaverotuksessa matalan verokannan ja laajan veropohjan yhdistelmä vaikuttaa hyvältä veropolitiikan peruslinjalta kansainvälisen talouden oloissa.

Kuvio 6. Yhteisöverojen BKT-osuus EU-maissa 1965-2001, %. (Lähde: OECD 2003b.)

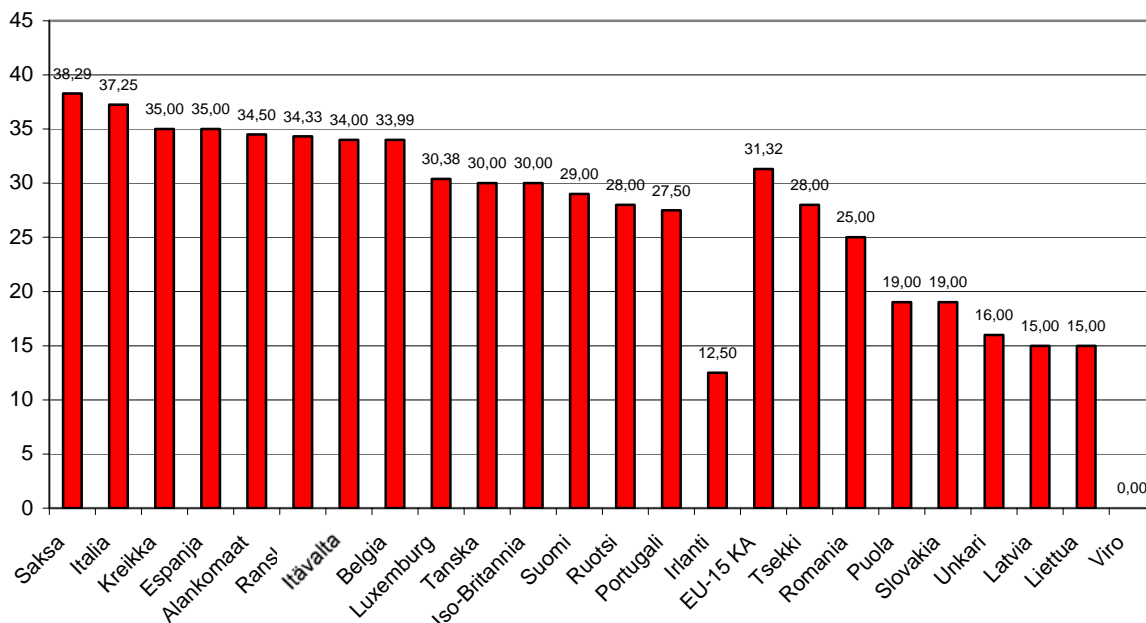
Pääoma- ja yritysverotuksen kansainvälinen vertailu

Pääomatulojen verotusta voidaan vertailla OECD:n aineistosta lasketuilla tilastopohjaisilla keskimääräisillä veroasteilla. Keskimääräisten veroasteiden perustavana ongelmana kuitenkin on, että pääoma- ja työtulojen osuus maksetuista tuloveroista oletetaan yhtä suureksi (nk. TH-oletus). Jos työtulojen verotus on todellisuudessa kiireämpää kuin pääomatulojen (kuten Suomessa) on arvio maksetuista pääomaveroista ylöspäin harhainen. Hietala ja Lyytikäinen (2003) ovat laskeneet pääoman keskimääräisen veroasteen vuonna 1999 20 OECD-maalle. Suomessa pääoman keskimääräinen veroaste (22,7%) on OECD-maiden keskitason (26,3%) alla, ollen joukon seitsemänneksi matalin.

Yritysverotusta vertailtaessa yksinkertaisinta on tarkastella nimellisiä yhteisöverokantoja⁶. Empiirisessä tutkimuksessa on havaittu, että nimellisillä verokannoilla on merkitystä verokilpailuvälineenä, vaikka tutkijoille ne eivät kerrokaan koko kuvaa verotuksen tasosta (Kari ja Poutvaara 2003). Suomen nimellinen yhteisöverokanta on jo nyt huomattavan alhainen (kuvio 7). Hallituksen esityksen mukaan yhteisöverokannaksi tulee 26% vuonna 2005.

⁶ Voidaan puhua myös legaalista verokannoista.

Kuvio 7. Nimellisiä yhteisöveroasteita Euroopassa 1.1.2004. (Lähde: KPMG)

Yritysverotusta voidaan vertailla myös investointimalliin pohjautuvilla efektiivisillä raja- ja keskimääräisillä veroasteilla. Ne ovat eteenpäin katsovia mittareita, joiden tarkastelussa voidaan keskittyä vain haluttuihin verotekijöihin. Efektiivisten veroasteiden laskemiseen voidaan ottaa mukaan myös investoinnin rahoittajan verotus, mikä korostaa menetelmän käyttökelpoisuutta; onhan yritysverotusta mielekästä tarkastella kokonaisuutena. Efektiiviset veroasteet eivät kuitenkaan pysty huomioimaan kaikkia tekijöitä, eivätkä verojärjestelmien eroja käytännön soveltamisessa (Hietala ja Lyytikäinen 2003).

Euroopan komission vuonna 2001 tekemässä yritysverotutkimuksessa pyrittiin selvittämään jäsenmaiden efektiivistä yritysverotusta. Tutkimuksessa tarkasteltiin tulevaisuudessa tapahtuvan hypoteettisen investointihankkeen tosiasiallista verorasitusta laskemalla sen efektiiviset raja- ja keskimääräiset veroasteet eri jäsenmaissa. Tutkimuksen mukaan verorasitus vaihtelee huomattavasti maiden välillä – sisämarkkinoiden paine ei ole johtanut verojärjestelmien konvergoitumiseen. Lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että merkittävin yksittäinen tekijä yritysverotuksessa oli kuitenkin nimellinen verokanta, ja veropohjalla oli vähemmän merkitystä. Verokannan vaikutus efektiivisen veroasteen tasoon korostuu sijoituksen tuoton noustessa. Laskelmien mukaan investointeja verotetaan eniten Saksassa, Ranskassa ja Belgiassa; ja vähiten Irlannissa, Ruotsissa ja Suomessa. Taulukossa 1 on esitelty keskimääräinen efektiivinen veroaste eri jäsenmaissa vuonna 2001.

Taulukko 1. Kotimaisen investoinnin keskimääräinen efektiivinen veroaste EU-jäsenmaissa vuonna 2001. (Lähde: European Commission 2001)

Saksa	34,9 %
Ranska	34,7 %
Belgia	34,5 %
Luxemburg	32,2 %
Espanja	31,0 %
Alankomaat	31,0 %
Portugali	30,7 %
Iso-Britannia	28,3 %
Kreikka	28,0 %
Itävalta	27,9 %
Italia	27,6 %
Tanska	27,3 %
Suomi	26,6 %
Ruotsi	22,9 %
Irlanti	10,5 %

Yritysten sijoittuminen

Taloustieteessä on ekonometrisella tutkimuksella pyritty arvioimaan verotuksen vaikutusta yritysten sijoittumiseen. De Mooij ja Ederveen (2001) tekivät katsauksen 25:een investointien kohdentumista käsitelleeseen tutkimukseen. Tutkimustulosten hajonta oli valtavaa; katsauksessa oli esimerkiksi lukuisia tutkimuksia, joissa investointien veroastejousto oli positiivinen – eli korkeampi veroaste lisäsi investointeja. Valtaosassa tutkimuksista jousto oli kuitenkin negatiivinen, ja keskiarvoksi saatiin – 3,3 prosentin veroastejousto, eli jos veroaste nousee prosenttiyksiköllä, investoinnit vähenevät 3,3 prosenttia. On kyseenalaista, miten tällaista yleistä verojoustolukua olisi tulkittava, onhan teorian puolesta (kts. edellä) vahvoja syitä uskoa, että jousto vaihtelee maiden välillä.

Sijoittumista on tutkittu myös suomalaisten yritysten näkökulmasta. Ali-Yrkön ja Ylä-Anttilan (2002) mukaan verotuksella on yritysten toimintojen sijoittautumiseen jonkinlaista merkitystä, mutta se ei ole tärkein tekijä. Tärkeämpiä ovat pääsy uusille markkinoille, uudet asiakkaat ja koulutetun työvoiman saatavuus. Perinteisiä, mutta edelleen merkittäviä, tekijöitä yritysten sijoittumisessa ovat raaka-aineiden saatavuus ja toimiva infrastruktuuri. Kansainvälisen talouden tutkimuksesta tiedetään myös, että yhteiskunnallinen vakaus ja julkisen hallinnon toimivuus selittävät investointien kohdentumista.

Yhteenvetona voi todeta, että pelkästään verotuksella yritysten sijoittumista ei voi selittää, eikä se näytä edes kuuluvan tärkeimpiin tekijöihin. Verotuksen merkitys tosin kasvaa, kun sijoittuminen ratkaistaan muuten tasavertaisten maiden välillä. Suomenkin verojärjestelmää on järkevämpää arvioida vertailemalla sitä esimerkiksi muihin Pohjoismaihin kuin vaikkapa EU:n uusiin jäsenmaihin.

Vaikutus pääomaverotuksen rakenteeseen

Kansainvälisessä taloudessa kotimaisen omistuksen tukeminen veroeduin saattaa olla perusteetonta, ja juridisesti EU:ssa mahdotontakin. Perinteisesti muotoiltuna voidaan kysyä: onko pääomalla kotimaata? Useissa maissa yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä on luovuttu ja osingot on pantu kaksinkertaiselle verolle. Tähän ollaan nyt Suomessakin menossa. Verokertymää ajatellen osinkoja verottamalla voidaan paikata yritysten kilpailukykyä parantavaa yhtiöveron alennusta. (Talousneuvosto 2002 ja VM 2002a)

Baltian maat ja Puola

Viro

Vuoden 2000 tuloverouudistuksen jälkeen yritykset ovat Virossa maksaneet 26 prosentin veroa (vero alennetaan 24 prosenttiin vuonna 2005) jaetusta voitosta (osingot, muu voitonjako ja kaikki liiketoimintaan liittymättömät menot ja kulut). Pidätetystä voitosta yritykset eivät maksa veroa. Uudistuksella haluttiin edesauttaa yritysten kasvua ja houkuttaa ulkomaisia investointeja. Viron perimä vero tytäryhtiöiden emoyhtiöille maksamasta osingosta on EU:n emo-tytäryhtiödirektiivin vastainen, mutta nykyinen käytäntö voi jatkua siirtymäkauden loppuun, vuoteen 2008 asti. Viron verojärjestelmä on toisaalta käytännön sanelema, koska se yksinkertaisena sopii hallinnollisesti kehittymättömälle maalle, ja toisaalta se heijastelee valtio johdon ideologisia näkemyksiä.

Viron on katsottu lisäävän Suomeen kohdistuvia verokilpailupaineita. Viron osuus Suomesta tehdyistä suorista sijoituksista on kuitenkin erittäin pieni, noin 1%. Investointien määrä Suomesta Viroon on jopa vähentynyt 2000 – 2002 (Suomen Pankki, 2003). Itä-Euroopan maiden on havaittu menestyvän sitä paremmin investointien houkuttelussa, mitä vakaampina ja toimivampina niiden markkinatalouksia pidetään. Viron liittyessä EU:hun siitä tulee entistä kiinnostavampi sijoituskohte. Investointien kasvua hillitsevät kuitenkin Viron osaamisvaje tietyillä aloilla (esim. yritysjohtajat, kirjanpitäjät ja tuomarit) sekä pienen maan rajalliset sijoituskohteet.

Suomi ja Ruotsi ovat merkittävimmät sijoittajat Viroon. Koska pikemminkin Viro on riippuvainen näistä sijoituksista, eivätkä Suomi ja Ruotsi Virosta, on Viron intressissä sopeuttaa politiikkaansa tärkeimpiin kauppa- ja sijoituskumppaneihinsa (Berghäll 2002). Viron veroparatiisin kestävydestä on esitetty vahvoja epäilyksiä. Maan haasteita tällä hetkellä ovat massiivinen vaihtotasevaje (n. 16% BKT:stä), korkea työttömyys (n.10%) ja suuret tuloerot⁷. Viro voi olla esimerkki siitä, kuinka pieni avotalous helposti joutuu suurten tasapainottomuuksien tilaan ilman riittäviä kansantalouden vakauttajia.

---

⁷ Tietolähde: Talousnäkömät tammikuu 2004, Nordea.

Puola ja muut Baltian maat

Yritysverotuksessa Puola ja Baltian maat ovat kaikki Suomea keveämpiä verottajia. Yhteisövero säilyy näissä maissa Suomea alempana myös vuoden 2005 jälkeen, vaikka verokanta laskettaisiinkin Suomessa 26 prosenttiin. Taulukossa 2 on vertailtu Baltian maiden, Puolan ja Suomen verotusta.

Taulukko 2. Suomen, Baltian maiden ja Puolan verokantoja vuonna 2004, %.

VEROMUOTO	SUOMI	VIRO	LATVIA	LIETTUA	PUOLA
Yritysten tulovero	29	0	15	15	19
Pääomavoittovero	29	26	15	15	Progressiivinen, lisätään ansiotuloihin
Arvonlisävero	22 (alennettu 8 ja 17)	18 (alennettu 0 ja 5)	18 (alennettu 0 ja 9)	18 (alennettu 5 ja 9)	22 (alennettu 0 ja 7)

Lähde: Alho, Kaitila ja Kotilainen (2004)

Yritys- ja pääomaverotuksen kehittämistarpeita

Laajan veropohjan ja matalien verokantojen yhdistelmä on hyvä lähtökohta kansainvälisessä verokilpailussa. Suomen eriytetty tuloverojärjestelmä, jossa pääomatuloja verotetaan tasaverolla, onkin toiminut hyvin. Verotuotot ovat säilyneet ennallaan, vaikka yhteisöverokanta on pidetty alhaalla. Yksittäisistä tekijöistä verokannalla näyttäisi olevan eniten merkitystä verokilpailussa.

Verokilpailu vaikuttaa enemmän yritysverotuksen kuin pääomatuloverotuksen puolella, koska pääomatulojen kansainvälinen verotus perustuu asuinvaltioperiaatteeseen, eli tulonsaajan asuinvaltiolla on oikeus verottaa tämän saamia pääomatuloja. Ihmisten liikkuvuus ei ole läheskään niin suurta kuin pääomien, joten pääomatuloverotus ei ole yhtä altista verokilpailulle kuin yritysverotus. Korkea pääomatuloverotus voi tosin lisätä verovilppiä ja verosuunnittelua, joiden ehkäisemiseksi kansainvälistä tietojenvaihtoa ja valvontaa on kehitettävä.

Kansainvälisten vertailuiden perusteella Suomen yritysverotus on kilpailukykyistä. Kilpailukykyimme paranee entisestään vuonna 2005, jos yhteisövero alennetaan hallituksen esityksen mukaisesti 26 prosenttiin. Tällöin pääomatulojen ja yhteisöjen verokannat myös eriytettäisiin, ja pääomatulojen verokannaksi tulisi 28 prosenttia. Ratkaisua voidaan perustella verokilpailun näkökulmasta sillä, että yritysverotus on kilpailulle alttiimpaa. Suomen verojärjestelmää ei ole tarkoituksenmukaista verrata Itä-Euroopan maihin, vaan vertailuja on järkevää suorittaa esimerkiksi Pohjoismaiden välillä.

Pääomaverotusta on tarkasteltava kokonaisuutena, jossa pienemmillä yksittäistekijöilläkin saattaa olla merkitystä esimerkiksi yritysten pääkonttorien sijoittumisen kannalta. Suomessa olisi pyrittävä siihen, ettei verojärjestelmässä jokin fiskaalisesti merkityksetön tekijä liiallisesti heikennä asemaamme yritysten sijaintipaikkana, ja siten aiheuta epäsuorasti tuntuja verotulojen menetyksiä.

4 Välillinen verotus

Tavaroiden ja palvelujen kulutukseen kohdistuvat verot ovat välillisiä veroja. Hyödykeverotuksen tärkein veromuoto on yleinen kulutusvero, arvonlisävero. Erityisiä kulutusveroja, valmisteveroja, on asetettu hyödykkeille, joista koetaan aiheutuvan yhteiskunnallista haittaa. Välillisen verotuksen yhteydessä käsitellään myös ympäristö- ja energiaverotusta.

Arvonlisäverotus

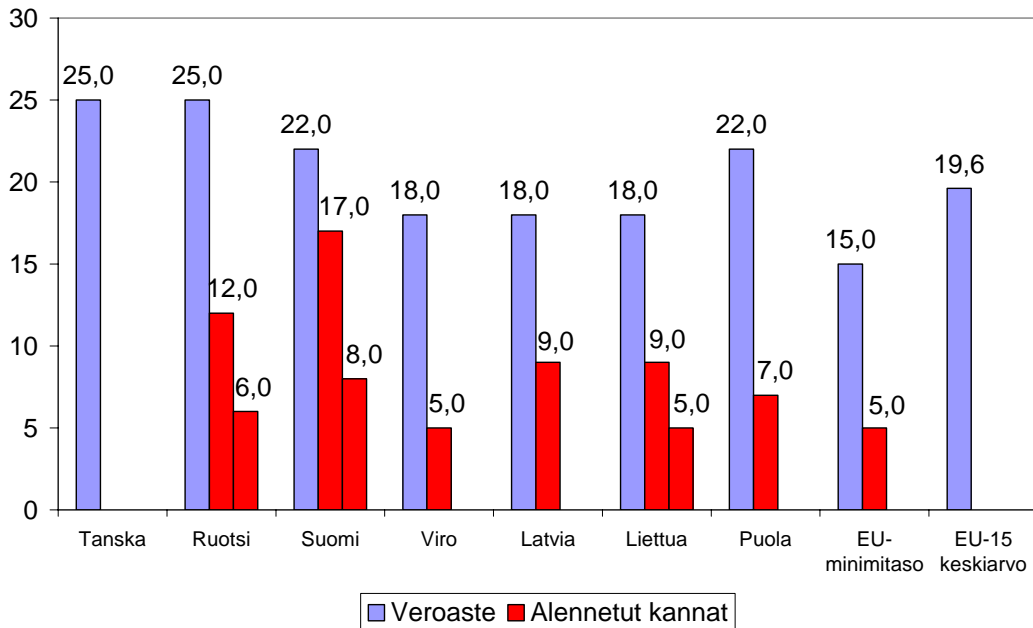
Sisämarkkinoiden toimivuuden takaamiseksi arvonlisäverotusta on EU:ssa yhtenäistetty. Arvonlisäverojärjestelmä on toteutettu siten, että vero maksetaan hyödykkeen kulutusmaassa, eli vienti on verovapaata. Tätä kutsutaan kohdemaaperiaatteeksi. Aiemmin Euroopan komission tavoitteena oli siirtyminen alkuperämaaperiaatteeseen, jossa vero peritään hyödykkeiden tuotantomaassa. Tästä tavoitteesta on komission viimeisimpien arvonlisäverostrategiatiedonantojen perusteella luovuttu, oletettavasti jäsenmaiden vastustuksen, kannustinongelmien ja teknisten vaikeuksien vuoksi.

EU:ssa on sovittu 15% minimiverokannasta arvonlisäverotuksessa. Lisäksi on sallittu kahden alennetun arvonlisäverokannan soveltaminen tietyille välttämättömyshyödykkeille. Alennettujen arvonlisäverokantojen minimitaso on 5%. Joillekin jäsenmaille on sallittu erityisalennettuja verokantoja liittymissopimusten nojalla. Työvaltaisilla palvelualoilla on edelleen käynnissä jo vuonna 2002 päättyväksi aiottu kokeilu, jossa kokeiluun osallistuvat maat saavat soveltaa tietyille paikallisesti tuotetuille palveluille alennettua alv-kantaa. Kokeilua jatkettiin ensin vuoden 2003 loppuun asti, mutta koska kokonaisratkaisuun ei olla vielä päästy, jatketaan kokeilua edelleenkin. Suomi ei ainakaan toistaiseksi osallistu kokeiluun.

Kulutuksen verottaminen ei ole yleisesti niin altista verokilpailulle kuin työn ja pääoman. Kansainvälisesti vertailtuna hyödykkeiden verotus on Suomessa kireää. Tulonjaon näkökulmasta tämä on ongelmallista, koska hyödykeverotus on regressiivistä. Työvoimavaltaisilla aloilla korkealla verotuksella on lisäksi kielteisiä työllisyysvaikutuksia, ja siksi työvaltaisilla aloilla pitäisi soveltaa alennettuja alv-kantoja. EU:ssa olisi pyrittävä sellaiseen alennettuja alv-kantoja koskevaan pysyväisratkaisuun, joka mahdollistaisi alennetun veroasteen soveltamisen työvaltaisille aloille ja etenkin ravintoloiden sekä työpaikkaruokalojen ruokatarjoiluun.

Elintarvikkeiden verotus on Suomessa melko kireää (veroaste 17%), esimerkiksi Ruotsissa veroaste on 12% ja Saksassa 7%. Tähän asti verokilpailusta ei ole aiheutunut merkittäviä muutospaineita arvonlisäverotukseen, koska rajat ylittävä kaupan käynti vähenee merkittävästi etäisyyden kasvaessa, ja Ruotsissa arvonlisäverotus on yleisesti Suomea kireämpää. Viron EU-jäsenyys muuttaa tilannetta, tosin enemmänkin valmisteverojen osalta. (Talousneuvosto 2002)

Kuvio 8. Arvonlisäveroasteita Suomen lähialueilla, EU-minimitaso ja EU-15 keskiarvo 1.5.2003, %. (Lähde: VATT, Talouden rakenteet.)

Valmisteverotus

Verokilpailu vaikuttaa eniten muun muassa alkoholijuomille ja tupakalle asetetuissa valmisteveroissa. Viro on merkittävin vertailukohde, koska kuljetuskustannukset ovat pienet ja ero veroasteessa suuri. EU-maiden välisessä vertailussa Suomi sijoittuu myös keskitason yläpuolelle valmisteverotuksessa. Verovapaan myynnin poistuminen Viron matkailussa osaltaan helpottaa tilannetta. EU-jäsenyyden myötä valmisteverot nousevat Virossa, kun välillistä verotusta on yhdenmukaistettava; esimerkiksi tupakan verotus kiristyy (Alho ym. 2004).

Suomessa Viron jäsenyyteen on varauduttu laskemalla alkoholijuomien verotusta. Valmisteverojen tasoa on jatkossa seurattava, liian korkea veroaste kasvattaa raja-kauppaa sekä salakuljetusta, ja näin ollen laskee veron tuottoa. Toisaalta kansanterveydelliset näkökohdat puoltavat veron säilyttämistä mahdollisimman korkeana.

Ympäristö- ja energiaverotus

Ympäristö- ja energiaverotus on laaja kokonaisuus, jonka alalla kohtaavat useat erilaiset tavoitteet. Ympäristönsuojelu ja verotuottojen kerääminen ovat päällisin puolin samansuuntaisia tavoitteita, mutta niihinkin on järkevää pyrkiä mahdollisimman tehokkaasti. EU:ssa toteutettava päästökauppa vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten verotusta olisi kehitettävä. Yleisellä tasolla verotuksen painopisteen siirtäminen työn verotuksesta ympäristöverotukseen on perusteltua.

5 Hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen turvaaminen

Vaikka verokilpailu ei vielä ole merkittävästi vaikeuttanut hyvinvointiyhteiskunnan rahoitusta, se saattaa tulevaisuudessa johtaa verotuksen rakenteen uudistamispaineesiin. Epäreilun verokilpailun torjumiseksi EU:ssa on keskusteltu jo pitkän aikaa mahdollisuudesta koordinoida verotusta aiempaa enemmän. Koordinointi lievittäisi verodumppauksen uhkaa unionin alueella. Verokilpailunäkökohtien huomioimisen lisäksi on aina hyödyllistä pohtia, miten verojärjestelmästä saataisiin yhä enemmän kasvua ja työllisyyttä tukeva.

Verotuksen koordinointi Euroopan unionissa

Kaikki verotusta koskevat asiat vaativat EU:ssa jäsenmaiden yksimielisyyttä. EU:lla on suora toimivalta vain välillisessä verotuksessa, mutta välitöntä verotusta koskevia päätöksiä voidaan tehdä sillä perusteella, että ne ovat välttämättömiä sisämarkkinoiden toiminnan kannalta. EU:n tulevaisuuskonventin perustuslakiluonnoksen mukaan hallinnollista yhteistyötä ja laittoman veronkierron torjuntaa koskevia eurooppalakeja ja –puitelakeja voitaisiin tehdä määräenemmistöllä, eli siinä yksimielisyysvaatimusta lievennettiin jonkin verran. Konventissa keskusteltiin myös unionin toimivallan laajentamisesta verokysymyksissä, mutta nämä esitykset eivät edenneet.

Pisimmälle verotuksen koordinointi on edennyt välillisessä verotuksessa, jonka osalta EU:ssa on arvonlisäverojen minimitasot. Toistaiseksi laajemmat pyrkimykset pääoma- ja yritysverotuksen koordinointiin EU:ssa ovat pysähtyneet jäsenmaiden vastustukseen. Kesäkuussa 2003 sovitussa veropaketissa päätettiin korkotulojen verotuksesta EU:ssa ja haitallisten käytäntöjen poistamisesta yhtiöverotuksessa. Pakettiin ei sisällynyt verokantoja koskevia sääntöjä, joten tältä osin se jäi vajaaksi.

Vuonna 2005 voimaan tulevalla EU:n säästödirektiivillä pyritään varmistamaan säästöistä saatavien korkotulojen tosiasiallinen verotus unionissa. Verohallinto saa tulevaisuudessa automaattisesti tiedot direktiivin soveltamisalueella suomalaisille maksetuista korkosuorituksista. Säästödirektiivin toimeenpanoon on myönnetty kolmelle jäsenmaalle (Belgia, Itävalta ja Luxemburg) siirtymäajat. Maat perivät sen aikana lähdeveron, josta ne tulouttavat koronsaajan asuinvaltiolle kolme neljäsosaa.

Yhtiöverotuksen osalta veropaketissa sovittiin vain kaikkein haitallisimpien käytäntöjen poistamisesta jäsenmaiden välillä. Haitallisena käytäntönä pidetään verojärjestelmän läpinäkyvyyttä vähentäviä, erivapauksia tarjoavia ja veronkierron mahdollistavia järjestelmän ominaisuuksia.

EU:ssa on keskusteltu verotuksen koordinoinnista vuosikymmeniä, mutta tulokset ovat olleet laihoja. Koska jäsenmaiden keskinäinen riippuvuus kasvaa taloudellisen integraation myötä jatkuvasti myös verojärjestelmien osalta, olisi EU:lle annettava lisää toimivaltaa tehdä veroratkaisuja määräenemmistöpäätöksillä. Määräenemmistöpäätösten olisi etenkin koskettava yritys-, pääomatulo- ja ympäristöverotusta. Tällä kannalla on myös Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (2003).

Vaatimattomilla toimenpiteillä maiden välistä epäreilua kilpailua ei saada pois. Joskin veroinstrumentti yhtenäistetään, kilpailu jatkuu entistä ankarampana muilla keinoilla. Esimerkiksi pelkkä yritysveropohjien harmonisointi EU:ssa saattaa johtaa kovempaan kilpailuun itse verokannoilla, mikä olisi Suomen kannalta ongelmallista. (Ka-

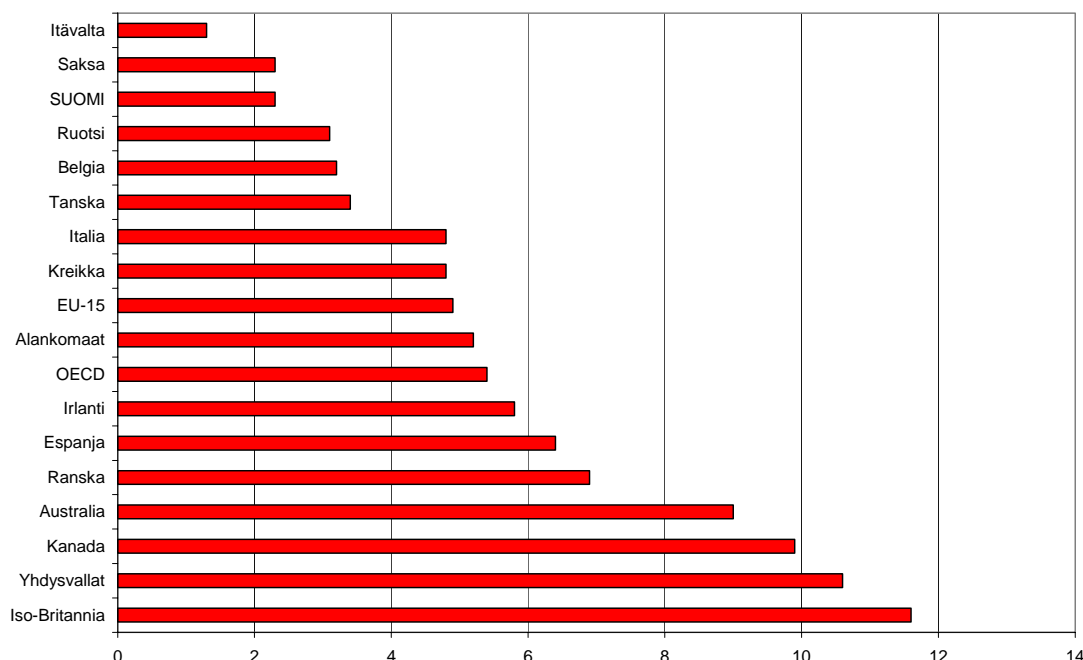
ri ja Poutvaara 2003). Näin ollen työtä yritysveropohjien yhdenmukaistamiseksi on täydennettävä pyrkimyksillä asettaa minimiverokantoja EU:ssa. Pohjoismaiden ministerineuvostolle tekemässään raportissa Sørensen ja Lassen (2002) esittävät laskennallisella OECDTAX-mallilla saatuja tuloksia verokoordinoinnin vaikutuksista, ja niiden perusteella etenkin Pohjoismailla olisi eniten voitettavaa verokoordinaatiosta. Suomen olisi siten luonnollista ajaa verokoordinaatiota EU:ssa yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa.

Kaiken kattava verojärjestelmien yhdenmukaistaminen, ainakin henkilöverotuksen osalta, olisi kuitenkin todennäköisesti epäedullista. Jokaisen jäsenmaan verojärjestelmä on pitkän historiallisen kehityksen tuote, ja niissä on lukuisia erityispiirteitä, jotka eivät edellytä yhtenäistämistä. Kansalaisten preferenssit ja näkemykset julkisen sektorin tehtävistä vaihtelevat suuresti EU:n sisällä, mikä ei puolla yhtenäistä verotusta.

Omaisuuksien verotusta voidaan kiristää

OECD:n määritelmän mukaan omaisuusveroja ovat kiinteistö-, perintö-, lahja- ja varallisuusverot sekä liiketapahtumiin liittyvät verot ja maksut. Näiden verojen merkitys on OECD-maissa viime vuosina kasvanut, mikä voidaan nähdä verokilpailun seurauksena, ovathan omaisuusverojen veropohjat vähemmän liikkuvia kuin pääoma. Omaisuusverojen osuus verotuotoista on Suomessa merkittävästi alhaisempi kuin EU- ja OECD-maissa keskimäärin (kuviokuva 9). Suomessa on näin ollen paljon liikkumattomia siirtää verotuksen painopistettä omaisuuteen.

Kuvio 9. Omaisuusverojen osuus verotuotoista vuonna 2001, prosenttia. (Lähde: OECD 2003b)

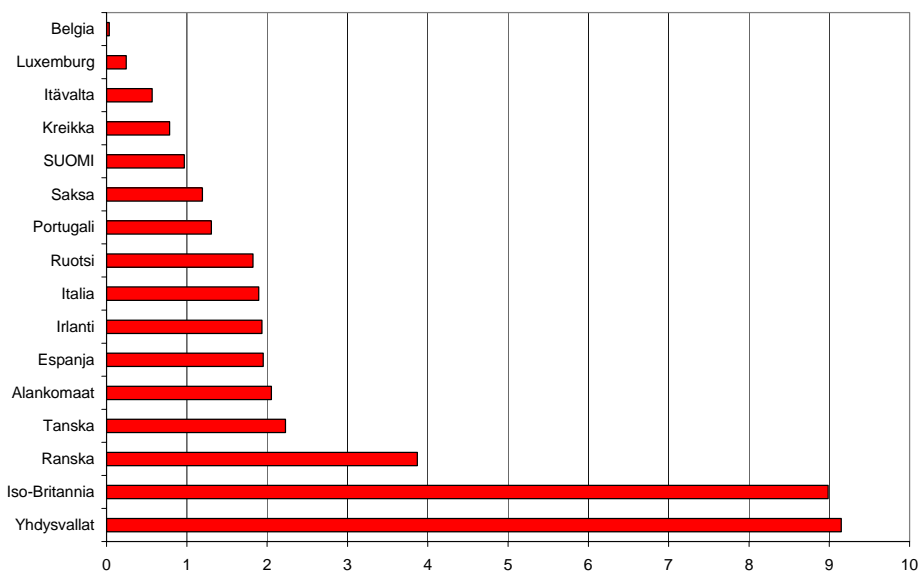

Varallisuusvero on Suomessa säilytettävä. Se edistää pääomien tehokasta käyttöä ja tukee näin talouskasvua. Varallisuustietojen ilmoittamisvelvollisuudella on myös merkitystä verovalvonnalle. Varallisuusveron veropohjan on oltava laaja, jotta keinottelua

voidaan ehkäistä. SAK:n verolinjausten mukaan nykyisin verovapaat säästötuotteet olisi tuotava veron piiriin.

Kiinteistöveron merkitys on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna vähäinen (kuvio 10). Koska sen veropohja on liikkumaton, on verokilpailun oloissa luontevaa, että sen merkitys kasvaa. Kiinteistövero voidaan korottaa, ja se pitäisi ulottaa koskemaan myös maa- ja metsätalousmaata. Uudistus parantaisi metsätalousvaltaisten kuntien rahoitusasemaa, ja edistäisi puun myyntiä.

Kuvio 10. Kiinteistöverojen osuus verotuotoista vuonna 2001, prosenttia. (Lähde: OECD 2003b)

Verovähennykset

Verovähennyksiä poistettiin laajasti 90-luvun alun verouudistuksessa, mutta jäljellä olevia vähennyksiä pitää myös arvioida kriittisesti. Tiiviin ja laajan veropohjan tavoitteesta ei saisi tinkiä kevein perustein. Työssäkäyntiä edistävien vähennysten olemassaolo on kuitenkin hyvin perusteltua.

Omistusasumista suositaan asuntolainan korkojen verovähennysoikeudella ja kahden vuoden asumisen jälkeen ansaittujen myyntivoittojen verovapaudella. On olemassa näyttöä, että omistusasumisen suosiminen verotuksellisesti vähentää työvoiman alueellista liikkuvuutta ja jäykistää työmarkkinoita, aiheuttaen näin välillisesti työttömyyttä (Oswald 1997). Asuntolainan verovähennysoikeuden rajoittaminen olisi kuitenkin toteutettava asteittain ja harkitusti, ettei velallisten asema hankaloituisi kohtuuttomasti.

Julkisen palvelutuotannon tehostaminen

Kansainvälisessä taloudessa lopulta ratkaisevaa ei ole verotuksen taso, vaan se mitä julkinen sektori verorahoilla saa aikaan. Yleisesti Suomen julkinen sektori on kilpailukykyinen, ja sen tuottamat palvelut laadultaan hyviä. OECD:n mukaan merkittäviä tehokkuushyötyjä olisi kuitenkin saavutettavissa mm. terveydenhoito- ja opetuspalveluissa ilman, että niiden saatavuus tai laatu vaarantuisivat (OECD 2003c).

Tehottomuuden lähde ei ole työntekijöiden osaamisvaje tai liian löysä työtahti, vaan palvelutuotannon rakenteiden toimimattomuus. Koska kunnat vastaavat Suomessa hyvin laajasti palvelujen järjestämisestä, olisi rakenneuudistusten tapahduttava kuntatasolla. Tarpeellisia uudistuksia olisivat kuntien elinvoimaa vahvistavat kuntaliitokset, ja seutuyhteistyöhön perustuva palvelutuotannon uudelleenorganisointi sekä erikoistuminen.

Julkista palvelutuotantoa on kehitettävä jatkuvasti ja kuntia olisi arvioitava yhteisin laatumittarein. Väestön ikärakenteen muutos ja verokilpailu aiheuttavat väistämättä paineita tehostaa julkisen sektorin toimintaa. Säädellyissä puitteissa verokilpailu edesauttaa laadun ja tehokkuuden paranemista julkisella sektorilla, kuten kilpailu taloudessa yleisestikin.

6 Lopuksi

Suomen verojärjestelmän perusrakenne on kunnossa. Käytössä oleva eriytetty tulo-verojärjestelmä, jossa ansiotuloja verotetaan progressiivisesti ja pääomatuloja tasa-veroilla, on toiminut kansainvälisen talouden oloissa hyvin. Yhteisöveron tuotto ei ole pienentynyt, vaikka veroaste onkin pidetty matalalla tasolla. Järjestelmän ongelmana tosin on ansio- ja pääomatulojen erilainen verokohtelu. Verotuksen tuloja tasoittava vaikutus on pienentynyt.

Verolinjauksissa on otettava huomioon kansainvälisen talouden ja muuttuvan tuotantoteknologian vaatimukset. Talouskasvu perustuu aiempaa enemmän inhimilliseen osaamiseen. Osaamisen kasvattaminen ja ylläpitäminen edellyttävät hyvää turvaa talouden muutoksissa. Turvattu toimeentulo ja oikeudenmukainen tulonjako edistävät laaja-alaisesti sosiaalisen pääoman kartuttamista, sekä ehkäisevät yhteiskunnallisia konflikteja ja pikavoittojen tavoittelua. Kokonaisveroasteen tuntuva lasku muuttaisi kyllä yhteiskuntaamme epävarmemmaksi ja epätasa-arvoisemmaksi, mutta talouskasvua se ei edistäisi.

Oikeudenmukaisuuden lisäksi myös tehokkuus ja tuottavuus puoltavat julkisten hyödykkeiden tuottamista ja tulojen uudelleenjakoa. Näin ollen puheet hyvinvointivaltion kuolemasta verokilpailun seurauksena vaikuttavat suuresti liioitelluilta.

Verokilpailu on erityisen ajankohtainen teema Euroopan unionissa. Unionin piirissä on laajentumisen jälkeen joukko perinteisiä hyvinvointiyhteiskuntia, joissa on suuri julkinen sektori ja vastaavasti korkea kokonaisveroaste, sekä joukko uusia jäsenmaita, jotka ovat valinneet ainakin toistaiseksi talouspoliittiseksi strategiakseen alhaisen veroasteen ja pienemmän julkisen sektorin. Kun työn, pääoman, tavaroiden ja palveluiden vapaa liikkuvuus maiden välillä toteutuu, on odotettavissa verokilpailua. Avoin kysymys on, miten ankaraa se tulee olemaan ja aiheutuuko siitä vaikeuksia perinteisen hyvinvointipolitiikan harjoittamiselle vanhoissa jäsenmaissa.

Taloustieteellisen tutkimuksen eräs sanoma on, että ratkaisevaa ei ole lopulta verotuksen absoluuttinen taso, vaan se mitä julkinen valta kerätyillä verotuloilla saa aikaan. Julkisen sektorin laatuun ja tehokkuuteen on siis kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Verokilpailulla voi olla rooli tämän tehokkuuden edistämisessä, mutta tutkimusta olisi tehtävä enemmän, jotta voitaisiin tarkemmin määritellä ne olosuhteet, joissa sillä aidosti on hyvinvointia nostava vaikutus. Verotuksen koordinointi tai harmonisointi on osoittautunut poliittisesti hyvin vaikeaksi EU:ssa, eikä henkilöverotuksen osalta pitkälle menevään harmonisointiin ole taloustieteenkään puolesta erityisen vahvoja perusteita. Pääomaverotuksen osalta asia on toisin. Yhtenäisen yhtiöverojärjestelmän luominen unioniin toisi mukanaan suuria tehokkuushyötyjä ja se lopettaisi haitallisen verokilpailun maiden välillä.

7 Lähteet

- Aghion, P., Caroli, E. ja García-Peñalosa, C.** (1999): Inequality and Economic Growth: The Perspective of The New Growth Theories. *Journal of Economic Literature* XXXVII, 1615-1660.
- Alho, K., Kaitila V. ja Kotilainen, M.** (2004): EU:n laajenemisen vaikutukset suomalaisten yritysten strategioihin. ETLA Keskusteluaiheita no. 885.
- Ali-Yrkkö, J. ja Ylä-Anttila, P.** (2002): Pääkonttorien sijainti, kansainvälistyminen ja verotus. ETLA Keskusteluaiheita no. 831.
- Asplund, R.** (2001): Koulutus, palkkaerot ja syrjäytyminen. ETLA Keskusteluaiheita no. 777.
- Atkinson, A. B.** (1999): Is Rising Income Inequality Inevitable? A Critique of the Transatlantic Consensus, WIDER Annual Lectures 3.
- Berghäll, E.** (2002): Virosta ja Ahvenanmaan itsehallintoalueelta Suomeen kohdistuvat verokilpailupaineet. VATT-keskustelualoitteita 287.
- De Mooij, R. ja Ederveen, S.** (2001): Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research. CPB Discussion Paper Nr. 3/2001.
- DeVoretz, D. ja Ituralde, C.** (2000): Probability of Staying In Canada. Vancouver Center of Excellence RIIM Working Paper No. 00-06.
- Euroopan talous- ja sosiaalikomitea** (2003): Verotus Euroopan unionissa: yhteiset periaatteet, verotuksen yhdenmukaistaminen sekä mahdollisuus tehdä päätöksiä määräenemmistöllä. Lausunto ECO/119.
- European Commission** (2001): Company Taxation in the Internal Market.
- Hietala, H. ja Lyytikäinen, T.** (2003): Työn, pääoman ja kulutuksen verorasituksen mittaaminen. VATT-keskustelualoitteita 298.
- Hämäläinen, U. ja Uusitalo, R.** (2003): Koulutus kannattaa – laski sitä miten päin vain. *Talous & Yhteiskunta* 4/2003, Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Kari, S. ja Poutvaara, P.** (2003): Kansainvälinen pääomaverotus, verokilpailu ja verokoordinointi Euroopan unionissa. Teoksessa *Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä* (toim. Hjerppe, Kari, Kiander ja Poutvaara), WSOY.
- Kiander, J., Kilponen, J. ja Vilmunen, J.** (2000): Taxes, Growth and Unemployment in the OECD Countries – Does Collective Bargaining Matter? VATT-Keskustelualoitteita 235.
- Koskela, E.** (2002): Labour Taxation and Employment in Trade Union Models: A Partial Survey. Teoksessa *Towards Higher Employment: the Role of Labour Market Institutions*, toim. Ilmakunnas, S. ja Koskela, E. VATT-julkaisu 32.

Mustonen, E. ja Pirttilä, J. (2003): Tuloverotuksen teoriaa ja Suomen tuloverotuksen rakennekysymyksiä. Teoksessa Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä, WSOY.

Myrsky, M. (1997): Progressiosta verotuksessa. Kauppakaari.

OECD (2003a): Taxing Wages.

OECD (2003b): Revenue Statistics.

OECD (2003c): Economic Surveys 2002-2003, Finland.

Oswald, A. (1997): The Missing Piece of the Unemployment Puzzle – An Inaugural Lecture. Mimeo, University of Warwick.

Poutvaara, P. (2003): Koulutus, verotus ja työvoiman liikkuvuus. Teoksessa Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä, WSOY.

Sørensen, P. B. ja Lassen, D. D. (2002): Financing the Nordic Welfare States: The Challenge of Globalisation to the Nordic Tax Systems. Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Suomen Pankki (2003): Suorat sijoitukset Suomen maksutaseessa 2002. Tilastotiedote 3.11.2003.

Suoniemi, I. (2002): Verotus, tulonjako ja talouden vakauttaminen: eräitä havaintoja Suomen kehityksestä. Talous & Yhteiskunta 3 / 2002, Palkansaajien tutkimuslaitos.

Talousneuvosto (2002): Verotus kansainvälisessä toimintaympäristössä. Työryhmäraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2002/5.

Tuomala, M. (2003): Verotus ja tulojen uudelleenjako. Teoksessa Suomi, EU ja maailma – puheenvuoroja talouspolitiikasta (toim. Pekkarinen, J ja Kavonius, I. K.). Työväen Sivistysliitto TSL.

Valtiovarainministeriö (2002a): Kilpailukykyiseen verotukseen. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 12/2002.

Zodrow, R. G. ja Mieszkowski, P. (1986): Pigou, Tiebout, Property Taxation and the Underprovision of Local Public Goods. Journal of Urban Economics 19, 356-370.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Hakaniemenranta 1, PL 157, FIN-00531 Helsinki, puh (09) 7721 1, fax (09) 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>

Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf

Hagnäskajen 1, PB 157, FIN-00531 Helsingfors, tel (09) 7721 1, fax (09) 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>

The Central Organisation of Finnish Trade Unions SAK

Hakaniemenranta 1, P.O. Box 157, FIN-00531 Helsinki, phone +358 9 7721 1, fax +358 9 7721 447, internet: <http://www.sak.fi>